

Посібник для вчителя

1. Шапка уроку

Поле	Значення
Назва курсу	Правознавство
Клас	9
Освітня галузь	Громадянська та історична
Тема уроку	Що таке право. Джерела права і структура правової системи України
Місце в тематичному модулі	Урок 1 із 17, Модуль Р1 «Основи теорії держави й права»
Тип уроку	Урок засвоєння нового матеріалу
Тривалість	45 хв

Матеріали уроку розраховані на 45 хвилин, але ви маєте автономність: якщо часу менше — оберіть ключові елементи (ГАЧОК, опанування, завдання 1–3, рефлексія); якщо більше — використайте повний банк завдань і додаткові варіанти входу в тему.

2. Цілі уроку та очікувані результати

Цілі уроку

- Сформувати в учнів початкове розуміння права як особливого регулятора суспільних відносин і його відмінності від інших соціальних норм.
- Ознайомити з основними джерелами права України та їх ієрархією за юридичною силою.
- Дати перше уявлення про структуру правової системи України та основні галузі права.
- Розвивати вміння формулювати й обґрунтовувати судження на основі навчальних джерел інформації.
- Підтримати відчуття впевненості учнів у тому, що право створене для захисту гідності та прав кожної людини.

Очікувані результати (за МНП)

Учень / учениця:

1. Пояснює, що таке право, чим правові норми відрізняються від інших соціальних норм (моральних, звичаєвих), та ілюструє принцип верховенства права на нейтральних прикладах повсякденного життя. [9 ГЮ 6.1.1-2]

2. Характеризує роль держави у створенні та забезпеченні дії правових норм і пояснює, як право створює умови для захисту прав людини та розвитку особистості. [9 ГІО 5.1.4-1]

3. Розрізняє поняття «право» і «закон», пояснює взаємозв'язок між правами та потребами людини і називає основні джерела права України (Конституція, закони, підзаконні акти, міжнародні договори). [9 ГІО 5.2.2-3]

4. Чітко формулює та висловлює судження про значення правил і права в житті суспільства, спираючись на надані навчальні джерела інформації. [6 ГІО 4.2.3-1]

Ключові компетентності

- **Провідна:** К2 — Правова культура та вміння захищати власні права і свободи.
- **Додаткова:** К1 — Громадянські та соціальні компетентності (громадянська свідомість, активна участь у суспільному житті).

3. Ключові поняття уроку

1. **Право** — система загальнообов'язкових правил поведінки, установлених або визнаних державою, що регулюють суспільні відносини та захищаються нею.

2. **Соціальні норми** — правила поведінки, що регулюють відносини між людьми в суспільстві: моральні, звичаєві, релігійні, корпоративні та правові норми.

3. **Норма права** — формально визначене, загальнообов'язкове правило поведінки, закріплене в акті держави та розраховане на багаторазове застосування.

4. **Джерело права** — офіційна форма зовнішнього вираження і закріплення норм права, наприклад нормативно-правовий акт, правовий звичай, міжнародний договір.

5. **Нормативно-правовий акт** — офіційний письмовий документ уповноваженого органу держави, що містить норми права (Конституція, закон, підзаконний акт).

6. **Закон** — нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, ухвалений парламентом — Верховною Радою України — за особливою процедурою.

7. **Конституція України** — Основний Закон України, що має найвищу юридичну силу; закріплює засади устрою держави, права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

8. **Правова система** — упорядкована сукупність правових норм, правових інститутів, юридичних установ і правової культури, що діють у державі як єдине ціле.

9. Галузь права — частина правової системи, що регулює однорідну сферу суспільних відносин, наприклад конституційне, цивільне, сімейне чи трудове право.

10. Верховенство права — принцип, за яким людина, її права і свободи визнаються найвищими цінностями, а всі, включно з органами влади, діють лише на підставі та в межах права.

4. Теоретичне ядро уроку

Цей урок відкриває Розділ 1 «Основи теорії держави й права»; за модельною навчальною програмою його зміст — поняття права та його джерела [с01], а також структура правової системи України [с02]. Одне з основних завдань програми — ознайомити учнів з основами права, структурою правової системи України та основними галузями права [с04].

Що таке право. У повсякденному житті людей оточують різні правила: моральні («допоможи тому, хто потребує»), звичаєві («привітайся, заходячи до класу»), релігійні, корпоративні. Усі вони — соціальні норми. Серед них особливе місце посідає право: система загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки (норм), які встановлюються або санкціонуються державою, регулюють суспільні відносини та забезпечуються (охороняються) державою [с14] *[потребує перевірки фактчекером]*. Основні ознаки, що відрізняють правові норми від моральних і звичаєвих: загальнообов'язковість, формальна визначеність (закріплення в офіційних актах), системність та забезпеченість силою держави [с15] *[потребує перевірки фактчекером]*. Порівняння моральних і правових норм — передбачений програмою вид навчальної діяльності на цьому уроці: учні створюють порівняльну таблицю «мораль / право» [с07].

Норма права — це «цеглинка» права: формально визначене загальнообов'язкове правило поведінки, закріплене в акті держави та розраховане на неодноразове застосування до невизначеного кола осіб [с16] *[потребує перевірки фактчекером]*. Наприклад, правило «пішоходи переходять проїзну частину на зелений сигнал світлофора» діє для всіх і щоразу, коли виникає відповідна ситуація.

Право і закон — не одне й те саме. Поняття «право» ширше за поняття «закон»: закон — лише один із видів нормативно-правових актів (акт вищої юридичної сили, ухвалений парламентом), тоді як право охоплює всю систему правових норм незалежно від форми їх закріплення [с21] *[потребує перевірки фактчекером]*. Закони в Україні ухвалює саме Верховна Рада України, адже вона є єдиним органом законодавчої влади в Україні (ст. 75 Конституції України) [с13].

Джерела права України. Джерело (форма) права — офіційна форма зовнішнього вираження і закріплення норм права; основним джерелом права в Україні є нормативно-правовий акт [с17] *[потребує перевірки фактчекером]*.

Ієрархію джерел визначає Конституція України: вона має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на її основі й повинні їй відповідати (ст. 8) [с10]. Система джерел права України за юридичною силою: Конституція України — закони України — підзаконні нормативно-правові акти (акти Президента, Кабінету Міністрів, міністерств, органів місцевого самоврядування); окреме місце посідають чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України [с18]. Підзаконні акти видаються на основі та на виконання Конституції і законів України й не можуть їм суперечити [с19]. Чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України, є частиною національного законодавства України (ст. 9 Конституції України) — тому вони теж належать до джерел права України [с11].

Структура правової системи України. Правова система України — упорядкована сукупність правових норм, правових інститутів і галузей права, юридичних установ та правової культури, що діють у державі як єдине ціле [с20] *[потребує перевірки фактчекером]*. Галузь права — частина системи права, що регулює якісно однорідну сферу суспільних відносин властивим їй методом: наприклад, сімейне право регулює сімейні відносини, трудове — відносини у сфері праці [с22] *[потребує перевірки фактчекером]*. Основними галузями права, які вивчаються в курсі, програма визначає конституційне, сімейне, трудове, цивільне, адміністративне та кримінальне право [с03].

Навіщо людині право. В Україні визнається і діє принцип верховенства права (ст. 8 Конституції України) [с09]. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України) — право створює умови для захисту прав людини [с12]. Очікуваний результат навчання Розділу 1 (код 9 ГІО 6.1.1-2) передбачає, що учень/учениця пояснює та ілюструє принцип верховенства права, розподіл гілок влади, ознаки правової держави і громадянського суспільства [с05]. Програма орієнтує курс на усвідомлення необхідності утвердження верховенства права і дотримання правових норм для сталого розвитку суспільства [с08]. Важливий акцент для вчителя: право подаємо не як систему заборон, а як інструмент, що допомагає людям узгоджувати інтереси, почуватися захищеними та мати зрозумілі й передбачувані правила взаємодії.

Довідково: МНП «Правознавство. 9 клас» (ТОТ) рекомендована МОН України наказом від 28.08.2025 № 1192 [с06].

5. Хід уроку

Етап	Зміст	Час	Форма роботи	Ресурси
І. ГАЧОК (оберіть один із трьох варіантів)	Варіант А. Нейтральний кейс. Змодельована ситуація: у	6 хв	Фронтальна, парна	Екран/дошка, слайд із кейсом або правилами

	навчальній настільній грі двоє гравців по-різному розуміють правило, і гра зупиняється. Питання: «Що потрібно, аби гра тривала далі? Хто і як має вирішити суперечку?» Учні висувають гіпотези; учитель фіксує їх на дошці/екрані — до них клас повернеться на рефлексії. Варіант Б. Демонстрація-сортування. На екрані — 4 короткі правила: «поступися місцем тому, кому важко стояти», «вітайся, заходячи до класу», «переходь дорогу на зелене світло», «сплачуй за товар у магазині».			
--	--	--	--	--

	Питання: «Які з цих правил однакові за силою? Що станеться, якщо кожне з них порушити?» Учні помічають: наслідки різні — так з'являється гіпотеза про особливі, обов'язкові для всіх правила. Варіант В. «Що якби». Уявний експеримент: «Що якби на один день у місті зникли всі писані правила — дорожні, торговельні, шкільні? Що змінилося б у звичайних справах: поїздці, покупці, навчанні?» Учні у парах записують по 2 наслідки, кілька пар озвучують. <i>Методичний коментар:</i> усі три варіанти			
--	---	--	--	--

	працюють лише на змодельованих, нейтральних ситуаціях — не просить учнів наводити випадки з власного життя. Мета етапу — зафіксувати гіпотезу класу: «людям потрібні спільні обов'язкові правила і той, хто гарантує їх виконання».			
II. Актуалізація	Бесіда: які правила учні вже знають зі шкільного життя та повсякдення (розклад, правила дорожнього руху, правила бібліотеки)? Міні-сортування: «Які з цих правил записані офіційно, а які існують за звичкою чи із ввічливості?»	5 хв	Фронтальна бесіда	Дошка, картки з прикладами правил

	Підведення до поняття «соціальні норми» та їх видів.			
III. Опанування нового матеріалу	Пояснення вчителя з опорною схемою: 1) соціальні норми та місце права серед них; ознаки права (таблиця «мораль / право» заповнюється разом із класом); 2) право і закон — чому «право» ширше; 3) джерела права України та їх ієрархія: Конституція → закони → підзаконні акти; місце міжнародних договорів (ст. 8, 9 Конституції України); 4) правова система та основні галузі права (конституційне, сімейне, трудове,	12 хв	Фронтальна, з елементами діалогу	Презентація/схема «Джерела права України», порівняльна таблиця «мораль/право», текст ст. 3, 8, 9, 75 Конституції України

	цивільне, адміністративне, кримінальне); 5) принцип верховенства права та ст. 3 Конституції України — навіщо все це людині. Терміни вводяться поступово й дублюються у глосарії.			
IV. ПРАКТИКА	Виконання завдань банку практики (див. розділ 6): обов'язково — завдання 1, 2 (★) і 3 або 4 (★★); за наявності часу та за рівнем класу — 5 і 6 (★★★). Формати: індивідуальний тест, парна робота на відповідність, групова класифікація, аналіз змодельованого кейсу.	15 хв	Індивідуальна, парна, групова	Робочий аркуш, картки із ситуаціями
V. Рефлексія + формувальне оцінювання	Повернення до гіпотез ГАЧКА: «Ми припускали,	7 хв	Колективна, індивідуальна	Чек-лист на екрані, зошити

	що людям потрібні спільні обов'язкові правила. Що ми тепер можемо сказати точніше?» Самооцінювання за чек-листом «Я можу...» (розділ 7). Рефлексивні запитання (розділ 8). Пояснення домашнього завдання за трьома рівнями.			
--	---	--	--	--

Разом: $6 + 5 + 12 + 15 + 7 = 45$ хв.

6. ПРАКТИКА — банк завдань

Нумерація завдань збігається з робочим аркушем (worksheet.md). Рівні: ★ — початковий/середній, ★★ — достатній, ★★★ — високий (за таксономією Блума).

Завдання 1 ★ (запам'ятовування; індивідуально, тест)

Умова. Оберіть із переліку ознаки, які відрізняють норми права від моральних норм:

а) загальнообов'язковість; б) підтримується лише громадською думкою; в) формальна визначеність (запис в офіційних актах); г) виникає стихійно і ніде не записується; д) забезпечення державою.

Повний розв'язок. Правильні відповіді: а, в, д. Норми права загальнообов'язкові (діють для всіх), формально визначені (закріплені в офіційних актах держави) і забезпечуються державою. Варіанти б і г описують моральні та звичаєві норми: вони підтримуються громадською думкою або звичкою і не мають офіційного письмового закріплення.

Методичний коментар. Швидка перевірка засвоєння ознак права одразу після пояснення. Якщо учні обирають б або г, поверніться до порівняльної таблиці

«мораль/право» і попросить знайти рядок, який спростовує їхній вибір. Оцінюємо формувально, без балів.

Завдання 2 ★ (розуміння; парна робота, відповідність)

Умова. Установіть відповідність між джерелами права та їх описами.

Джерело	Опис
1. Конституція України	А. Нормативно-правовий акт, ухвалений Верховною Радою України, що має вищу юридичну силу після Конституції
2. Закон	Б. Акт, який видається на основі та на виконання Конституції і законів (укази Президента, постанови Кабінету Міністрів)
3. Підзаконний акт	В. Основний Закон держави, що має найвищу юридичну силу
4. Міжнародний договір	Г. Документ, що після надання згоди Верховною Радою на його обов'язковість стає частиною національного законодавства

Повний розв'язок. 1—В, 2—А, 3—Б, 4—Г. Опорні ознаки для перевірки: «найвища юридична сила» — лише Конституція; «ухвалений Верховною Радою, вища сила після Конституції» — закон; «на основі та на виконання законів» — підзаконний акт; «згода Верховної Ради на обов'язковість» — міжнародний договір (ст. 9 Конституції України).

Методичний коментар. Працюють у парах 2–3 хв, потім фронтальна перевірка. Попросить пари не просто назвати літеру, а вказати «слово-підказку» в описі — це тренує роботу з формулюваннями юридичних текстів.

Завдання 3 ★★ (розуміння; індивідуально, відкрита відповідь)

Умова. Поясніть своїми словами, чим поняття «право» ширше за поняття «закон», і наведіть один нейтральний приклад правової норми з повсякденного життя (правила дорожнього руху, шкільні правила, купівля товару).

Зразок відповіді. Закон — це лише один із видів нормативно-правових актів: документ вищої юридичної сили, який ухвалює Верховна Рада України. Право ж охоплює всю систему правових норм, незалежно від того, у якій формі вони закріплені: у Конституції, законах, підзаконних актах, міжнародних договорах. Тому кожен закон належить до права, але право не зводиться лише до законів. Приклад правової норми з повсякденного життя: правило переходити проїзну частину на зелений сигнал світлофора — воно закріплене у правилах

дорожнього руху (підзаконному акті), обов'язкове для всіх і забезпечується державою.

Методичний коментар. Приймайте будь-яке коректне формулювання «своїми словами» — важлива логіка «частина/ціле», а не завчена фраза. Типова помилка: учні пишуть, що право і закон — синоніми; у такому разі запропонуйте перевірити, чи є правовою нормою правило з підзаконного акта, яке не є законом.

Завдання 4 ★★ (застосування; групова робота, класифікація)

Умова. Розподіліть навчальні ситуації за типами соціальних норм, що їх регулюють: 1) перехід дороги на зелене світло; 2) повернення позиченої книжки; 3) привітання зі святом; 4) укладання договору купівлі-продажу.

Повний розв'язок.

Ситуація	Тип норми	Пояснення
Перехід дороги на зелене світло	Правова норма	Закріплена у правилах дорожнього руху, обов'язкова для всіх, забезпечується державою
Повернення позиченої книжки	Моральна норма (а якщо книжка бібліотечна або позичена за договором — також правова)	Ґрунтується на уявленнях про чесність і совість; офіційного примусу за побутову позику між друзями зазвичай немає
Привітання зі святом	Звичаєва (моральна) норма	Склалася історично як звичай ввічливості; її дотримання — справа вихованості, не держави
Укладання договору купівлі-продажу	Правова норма	Відносини купівлі-продажу регулює цивільне право; сторони мають юридичні права та обов'язки

Методичний коментар. Групи (3–4 учні) отримують картки із ситуаціями і сортують їх на полі «мораль / звичай / право». Ситуація 2 — навмисно «межова»: використайте її для міні-дискусії про те, що одна життєва ситуація може одночасно регулюватися різними нормами. Слідкуйте, щоб обговорення трималося на змодельованих прикладах, без переходу на особисті історії учнів.

Завдання 5 ★★★ (аналіз; групова робота, кейс)

Умова. Проаналізуйте змодельовану навчальну ситуацію: покупець придбав у магазині товар, який виявився неякісним, а продавець відмовився повернути кошти. Визначте: а) які джерела права регулюють такі відносини; б) чому саме право, а не лише мораль, захищає покупця.

Повний розв'язок (зразок аналізу).

а) Відносини покупця і продавця — це цивільно-правові відносини (купівля-продаж), тож їх регулюють джерела права України: Конституція України як основа всієї системи (ст. 3, 8), закони України, що встановлюють правила продажу товарів і захисту прав споживачів, та підзаконні акти, які деталізують порядок повернення чи обміну товару. (Конкретні назви й номери законів на цьому уроці не вимагаються — достатньо правильно назвати рівні ієрархії джерел.)

б) Моральна норма «чини чесно» теж засуджує продаж неякісного товару, але вона тримається лише на совісті продавця та громадській думці — якщо продавець її ігнорує, мораль не має механізму примусу. Правова норма формально визначена (записана в актах держави), загальнообов'язкова і забезпечується державою: покупець може звернутися зі скаргою чи позовом, і уповноважені органи зобов'язують продавця виконати вимоги закону. Саме тому право дає покупцеві реальний, передбачуваний механізм захисту.

Методичний коментар. Кейс повністю змодельований і побутовий — не просіть учнів згадувати власні конфлікти з продавцями. Оцінюйте не знання конкретних законів, а вміння: 1) упізнати тип відносин; 2) назвати рівні джерел права; 3) пояснити відмінність механізмів дії моралі та права. Сильним групам поставте додаткове запитання: «Який рівень ієрархії джерел спрацював би, якби закон суперечив Конституції?» (відповідь: діє Конституція — вона має найвищу юридичну силу).

Завдання 6 ★★ (оцінювання; індивідуально, відкрита відповідь на основі джерела)

Умова. На основі наданого навчального тексту (теоретичне ядро уроку, фрагменти ст. 3 і 8 Конституції України) сформулюйте й обґрунтуйте судження: чому принцип верховенства права важливий для захисту гідності та прав кожної людини.

Зразок відповіді. Принцип верховенства права означає, що людина, її права і свободи визнаються найвищими цінностями, а всі — і громадяни, і органи влади — діють лише на підставі та в межах права. Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність найвищою соціальною цінністю, а стаття 8 закріплює, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Це важливо для кожної людини з двох причин. По-перше, правила стають однаковими та передбачуваними для всіх: ніхто, навіть посадова особа, не може діяти на власний розсуд у супереч праву. По-друге, людина отримує реальні механізми захисту: якщо її гідність чи права порушено, вона може спертися на правові норми, а не лише сподіватися на

добру волю інших. Отже, верховенство права перетворює повагу до людини з побажання на обов'язкове для всіх правило.

Методичний коментар. Це завдання прямо працює на результат 6 ГІО 4.2.3-1: судження має спиратися на надані навчальні джерела, а не на особистий досвід — так і формулюйте вимогу. Критерії якісної відповіді: є теза, є посилання на текст (ст. 3 та/або ст. 8), є щонайменше один аргумент і висновок. Обсяг — 4–6 речень. Не оцінюйте «правильність позиції» — оцінюйте структуру та опору на джерело.

7. Формувальне оцінювання — чек-лист «Я можу...»

Учні самостійно позначають («так / поки що ні»):

- [] Я можу пояснити, що таке право і чим правові норми відрізняються від моральних та звичаєвих, і навести нейтральний приклад із повсякденного життя. (9 ГІО 6.1.1-2)
- [] Я можу охарактеризувати роль держави у створенні та забезпеченні правових норм і пояснити, як право допомагає захищати права людини та розвиватися особистості. (9 ГІО 5.1.4-1)
- [] Я можу розрізнити поняття «право» і «закон» та назвати основні джерела права України: Конституцію, закони, підзаконні акти, міжнародні договори. (9 ГІО 5.2.2-3)
- [] Я можу сформулювати й обґрунтувати судження про значення правил і права в житті суспільства, спираючись на навчальні джерела. (6 ГІО 4.2.3-1)

Пункти «поки що ні» — орієнтир для добору рівня домашнього завдання та індивідуальної підтримки на наступному уроці. Оцінювання формувальне, без балів.

8. Рефлексія

Повертаємося до гіпотез, зафіксованих на етапі ГАЧКА («людям потрібні спільні обов'язкові правила і той, хто гарантує їх виконання»), і пропонуємо 2–3 з таких прийомів:

1. **«Тоді — тепер».** «На початку уроку ми припустили, чому людям потрібні спільні правила. Що з наших гіпотез підтвердилося? Що ми тепер можемо сформулювати точніше, використовуючи терміни уроку?»
2. **Незакінчене речення** (письмово, 1–2 речення): «Найкорисніше, що я сьогодні зрозумів/зрозуміла про право, — це...», «Питання, яке в мене залишилося, — ...»
3. **«Одне слово зі схеми».** Кожен обирає з опорної схеми уроку один термін, який видався найважливішим, і одним реченням пояснює свій вибір.

Прийоми не передбачають озвучення особистих історій чи позицій — лише роботу з поняттями уроку.

9. Диференціація та адаптація

- **Для учнів, які потребують підтримки:** опорна схема «Джерела права України» та порівняльна таблиця «мораль/право» залишаються перед очима під час усієї практики; у завданнях 1–2 дозвольте користуватися глосарієм; у завданні 3 запропонуйте початок речення («Право ширше за закон, тому що...»); замість повної письмової відповіді в завданні 6 — усна відповідь за поданим планом (теза → цитата → аргумент → висновок).
- **Для учнів, які працюють на випередження:** роль модератора групи в завданнях 4–5; додаткове запитання до кейсу 5 (колізія «закон ↔ Конституція»); міні-дослідження до завдання 2 — доповнити таблицю ще одним джерелом права (правовий звичай) за матеріалами уроку.
- **Адаптація до онлайн-формату та несприятливих умов:** усі завдання виконуються в зошиті або в чаті без обов'язкового ввімкнення камери; відповіді на рефлексію можна надсилати приватним повідомленням учителю; жодне завдання не вимагає розповіді про особистий досвід, місце перебування чи публічної ідентифікації позиції учня.
- **Темп:** якщо часу бракує, завдання 5–6 переносяться на наступний урок або пропонуються як альтернатива домашньому завданню рівня ★★★.

10. Домашнє завдання (три рівні)

- **★ Обов'язкове.** Складіть у зошиті короткий словничок уроку: запишіть визначення термінів «право», «закон», «джерело права», «Конституція України».
- **★★ На вибір.** Складіть схему «Джерела права України», розташувавши їх за юридичною силою, і додайте по одному прикладу до кожного рівня з навчальних матеріалів уроку.
- **★★★ Виклик.** На основі навчального тексту уроку підготуйте письмове міркування (5–7 речень) на тему «Як право допомагає людям узгоджувати інтереси та захищати свої права», використавши щонайменше три терміни з глосарія уроку.

11. Джерела (ДСТУ 8302:2015)

1. Модельна навчальна програма «Правознавство. 9 клас» для закладів загальної середньої освіти (адаптований варіант для здобувачів освіти з тимчасово окупованих територій) / Берендєєв С. О., Євтушенко Р. І., Сергієнко В. С., Степанова Н. М. Київ : МОН України, 2025. («Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», наказ МОН від 28.08.2025 № 1192). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/informatsia-dla-osib-z-tot-ta-vpo/materialy-mnp/modelni-navch-programy-na-tot/zminy/mnp-pravo-9-klas.pdf> (дата звернення: 17.08.2026).

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 17 серп. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 17.08.2026).

Додаток. Ключі до робочого аркуша (стисло)

- Завдання 1: а, в, д.
- Завдання 2: 1—В, 2—А, 3—Б, 4—Г.
- Завдання 3—6: зразки відповідей і критерії — у розділі 6 цього посібника.

Примітка для стадії фактчекінгу: твердження, позначені в теоретичному ядрі виноскою «[потребує перевірки фактчекером]» (claims c14, c15, c16, c17, c20, c21, c22 з research.yaml), — доктринальні визначення теорії права без дослівного першоджерела; подані як загальновживані навчальні формулювання, а не як безумовний факт.